

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ¹

Скидан О. В., д. е. н.,
Лебединець Л. Є., здобувач

Світовий досвід підтверджує, що в більшості країн покращення якості життя визначається, у першу чергу, рівнем розвитку сільського господарства та АПК в цілому [7, с. 3]. Ускладнення економічних і господарських відносин, динаміка ринкової ситуації, необхідність поліпшення матеріально-технічної бази аграрного сектора економіки, постійний пошук шляхів підвищення ефективності виробництва зумовлює необхідність активізації аграрної політики держави, у тому числі її регіональної складової. На сьогоднішній день використовується надто обмежений набір механізмів щодо регулювання розвитку аграрного сектора економіки, насамперед на регіональному рівні. В основному діяльність держави та регіонів у вказаній сфері концентрується навколо питань встановлення законодавчих та інструктивно-нормативних обмежень, нормативів, положень щодо діяльності аграрних товаровиробників та проведення пасивного моніторингу ситуації. Процес формування регіональної аграрної політики в сучасних умовах ускладнюється відсутністю практичного досвіду, недостатністю відповідного наукового забезпечення, що потребує подальших досліджень у вказаному напрямі.

Інтеграція України до європейських структур неможлива без вироблення та реалізації такої моделі управління регіонами, яка б відповідала принципам регіональної політики Європейського Союзу, сприяла становленню нових форм співпраці між центром і регіонами, внутрішньому міжрегіональному співробітництву та міжнародній співпраці територій. Гармонізація практики управління регіонами України з принципами ЄС передбачає насамперед чітке розмежування повноважень центральних та місцевих органів виконавчої влади та місцевого самоврядування в ході адміністративної реформи, законодавче визначення принципів регіональної політики, державної підтримки регіонального розвитку, програм соціально-економічного розвитку регіонів, створення стандартної статистичної системи моніторингу розвитку регіонів [4, с. 12]. У розвинених країнах світу останнім часом спостерігаються дві тенденції: до зростання політичної ваги регіонів і до примноження кількості регіональних ініціатив в економічній сфері. Модель регіонального розвитку Європейського Союзу ґрунтується на стратегічному партнерстві між центральним урядом і місцевими органами влади, бізнесом і громадськими організаціями.

В контексті регіональної політики ЄС мова ведеться про слаборозвинені і структурно слабкі території. Кожна з цих груп потребує індивідуального підходу до розв'язання своїх основних проблем. Це можна пояснити принципами регіональної політики ЄС, один з яких – програмність: центр не просто фінансує регіон, а виділяє кошти на спеціально розроблені програми (цільові точки, які справляють вплив на розвиток усього регіону) [1, 70]. Цей принцип безумовно має бути прийнятий щодо вітчизняної практики фінансування аграрної сфери окремих регіонів.

Сьогодні на різних рівнях влади наголошується на важливості стимулювання розвитку територій України. Однак центральні органи влади часто переоцінюють власну роль у відродженні регіонів. За цього ігнорується світовий досвід, який показує, що державна (як правило, пільгово-дотаційна) підтримка не є достатньою умовою для реалізації потенціалу території. Набагато важливішим є готовність місцевої громади мобілізувати власні, у першу чергу людські ресурси заради майбутнього розвитку [1, с. 67]. Тому до сучасної системи регулювання розвитку аграрної сфери мають бути залучені не лише загальнодержавні і регіональні органи управління сільським господарством, переробною промисловістю, торгівлею та ін., а й самоврядні та господарські об'єднання, підприємства і населення.

Нова роль регіональних органів влади полягає в тому, щоб забезпечити господарства інформацією про стан ринку та надавати різноманітні консультації. Вони мають розповсюджувати нові юридичні та нормативні документи, визначати кращих постачальників палива і добрив, надавати інформацію про ціни на матеріально-технічні ресурси, організовувати професійні семінари на тему управління сільським господарством, ведення бухгалтерського обліку і фінансів [3, с. 120].

Одним з найважливіших напрямків структурної перебудови регіональної аграрної економіки є формування інституціональних передумов її довгострокового економічного росту, що потребує

¹ Дослідження виконувалося за рахунок бюджетних коштів МОН України, наданих як грант Президента України.

реалізації системи заходів щодо створення комплексу формальних і неформальних інститутів, що сприятимуть досягненню цілей аграрної політики. Інституціональні зміни, особливо ті, що стосуються неформальних інститутів, є надзвичайно складним завданням. Однак без формування відповідної інституціональної структури, що утворює базис суспільно-економічних відносин у регіоні, обійтися неможливо. Інституціональні перетворення як найбільш складний етап реформування господарського механізму регіону забезпечують, з одного боку, захист лібералізації і конкуренції, а з іншого, сприяють підвищенню ступеня відкритості і прозорості економіки. Однак такі перетворення – це дії, щонайменше, середньострокового характеру. Ресурс часу необхідний для вироблення і обґрунтування тієї або іншої новачки; впровадження її в практику, здійснення моніторингу; виявлення недоліків і коректування, втілення інституціональних інновацій [2, с. 112].

Інституціональні трансформації включають як створення нових інститутів, так і модернізацію сформованих. Розбудова інституціональної структури ринкової економіки в регіоні полягає в створенні, насамперед, формальних (створюваних державою та іншими суб'єктами) інститутів. Для становлення ефективних неформальних інститутів (норм моралі, підприємницької етики і ін.) необхідний як більш тривалий період, так і витіснення неефективних неформальних інститутів (тіньової економіки, бартеру, неплатежів і ін.) [6]. В силу високого попиту на формальні інститути, що виражається у вимозі наведення порядку в економіці, необхідне прискорення процесу створення інституціонально-правових норм і стимулювання створення інших формальних інститутів, що забезпечують, зокрема, узгодження дій регіональної влади, фінансових інститутів, приватного бізнесу.

Високу значимість при цьому мають незалежні компанії, що можуть виступити провідниками державної регіональної економічної політики [8, с. 152]. Стосовно аграрної сфери це може бути, наприклад, регіональна аграрна інвестиційна компанія, у рамках якої можливо створення мережі консалтингових фірм з консультування і навчання менеджменту аграрних підприємств, проведення моніторингу ділової активності та обміну інформацією; розробки і реалізації інвестиційної політики; підтримки створення підприємницьких і споживчих об'єднань, що здійснюють недержавне регулювання, розміщення на конкурсній основі ресурсів.

Комплекс заходів, спрямованих на інституціональні перетворення, можна згрупувати за окремими напрямками, які тісно пов'язані між собою (рис. 1). Розвиток за визначеними напрямками має триєдину мету: підвищуючи ефективність функціонування аграрної сфери, необхідно одночасно покращувати якість життя на селі та вирішувати екологічні проблеми. Між усіма трьома зазначеними складовими існує прямий і обернений зв'язок. У якість життя включається також духовно-моральна складова.

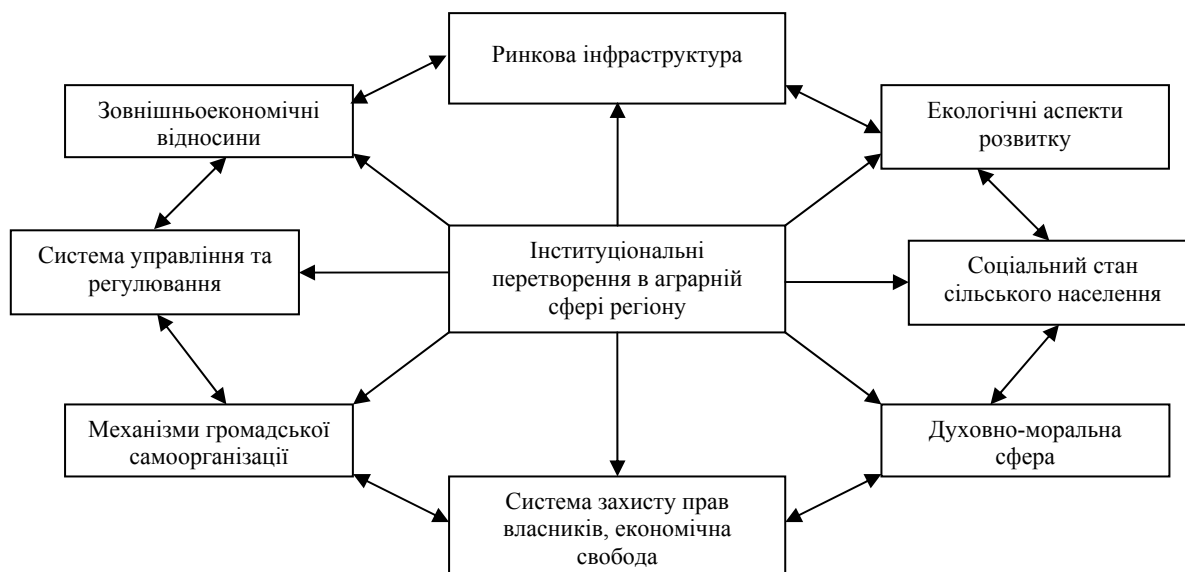

Рис. 1. Напрями інституціональних перетворень в аграрній сфері регіону

Загалом, як свідчить міжнародний досвід, на сьогоднішній день необхідним є перехід від централізованої аграрної політики, сконцентрованої на аграрному секторі, до більш інтегрованої політики розвитку сільської місцевості, що передбачає наявність зв'язку між економічними, екологічними, соціальними та територіальними аспектами життєдіяльності сільських територій.

Для успішної реалізації цієї політики потрібно, зокрема, забезпечити створення відповідних місцевих, регіональних і державних інститутів; сформувати дієву систему суспільного управління на місцевому рівні; стимулювати розвиток громадянського суспільства як активного і критично налаштованого партнера.

Існує нагальна необхідність у реалізації програм інституціонального партнерства для обміну знаннями між політиками, науковцями, практиками на місцевому рівні для вивчення схожих і різних

проблем. Такий обмін стимулюватиме інституційні зміни на шляху до сталого функціонування аграрного сектора. При цьому неможливо обмежитися встановленням нових норм та правил. Необхідним є активне залучення суспільства до процесу прийняття рішень, трансформації в системі цінностей.

Література

1. Дацишин М. “Економіка провінції”: проблеми місцевого розвитку / М. Дацишин // Регіональна політика України: формування соціогуманітарних пріоритетів розвитку / Український незалежний центр політичних досліджень: за заг. ред. Ю. Тищенко. – К., 2006. – С. 67-78.
2. Кирдина С. Г. Институциональные матрицы и развитие России / С.Г. Кирдина. – Москва: ТЕИС, 2000. – 213 с.
3. Лерман Цви. Реформирование сельского хозяйства в Украине. Итоги и перспективы / Лерман Цви, Седик Дэвид, Пугачев Н., Гончарук А. – Рим: ФАО, 2007. – 243 с.
4. Механізми впровадження стратегії розвитку агропромислового комплексу України на регіональному рівні: автореф. дис... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 [Електронний ресурс] / В.В. Зайченко; Одес. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – О., 2006. – 20 с.
5. Микитюк В.М. Формування продовольчої безпеки в Україні: регіональний аспект / В.М. Микитюк, О.В.Скидан. – Житомир: Вид-во ДАУ, 2005. – 248 с.
6. Норт Д. Институциональные изменения: рамки анализа / Д. Норт // Вопросы экономики. – 1997. – № 3. – С.6-17.
7. Развитие социально-ориентированной региональной экономики АПК (теория, методология и практика): автореф. дис... д-ра экон. наук: 08.00.05 / А.В. Краснов; Рос. гос. аграр. ун-т – МСХА им. К.А.Тимирязева. – М., 2007. – 41 с.
8. Усатый П.С. Структурные сдвиги в региональной экономике / П.С.Усатый, О.С.Белокрылова. - Ростов н/Д.: Изд-во РГУ, 2003. – 183 с.